

Führerns elit

På Napola, nazisternas skola för den framtida eliten, är det styrka, hänsynslöshet och total hängivenhet för nazismens ideal som är ledstjärnan. Arbetargrabben Friedrich, som antas för sin skicklighet i boxningsringen, ställs mellan valet att vara sann mot sig själv, eller göra karriär på bekostnad av sin medmänsklighet i tyskproducerade *Führerns elit*.

Rekommenderad för åk 9 & gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Berlin 1942. Tyskland och Hitlerregimen är på höjden av sin politiska och militära makt. Sjuttonårige Friedrich är en arbetarpojke som skyfflar kol för att bidra till familjens försörjning och ägnar sin fritid åt boxning. Han är mycket lovande men tvekar alltid när motståndaren är i underläge inför att utdela det avgörande slaget.

Under ett träningspass upptäcks han av en lärare från Napola, "Nationalpolitiska utbildningsakademien", en internatskola för den blivande politiska och militära eliten.

Friedrich beger sig till uttagningarna, där han med sitt ariska utseende och goda fysik antas som elev. Hans far, som inte sympatiserar med nazismen förbjuder honom att fullfölja sina planer. Friedrich rymmer dock hemifrån och liftar ut på landsbyg-

den, till slottet Allenstein där Napolaskolan är belägen.

På den imponerande borggården möts han av Vogler, läraren som upptäckte honom. Efter den obligatoriska Hitlerhälsningen ser han till att nykomlingen får en uniform, ett skåp och en säng. I den stora matsalen hälsar rektorn alla elever välkomna och betonar att detta är en plats där pojkar ur alla samhällsklasser är välkomna; "Bönder och arbetarsöner".

Friedrichs rumskamrater är bland andra Wilhelm vars far är en slaktare som förser skolan med mat, Tjaden, rummets fisrekordhållare, Schneider som tjänar pengar på att visa bilder av sin syster i svettig gymnastikdräkt och Siggie som är sängvätare.

Friedrich får snart en fiende i den ett par år äldre, utpräglat pennalistiskt lagde Jaucher, men kommer annars överens med de flesta. Särskilt med Albrecht Stein, vars far är en högt uppsatt nazistpamp som mer eller mindre tvingat sonen till skolan. Albrecht har författarambitioner, något som totalt ignoreras av föräldrarna.

Dagarna fylls med Darwins evolutionsteorier, läran om de nationalsocialistiska principerna, judefrågan samt teoretiska och praktiska övningar i vapenhantering. Eleverna drillas även i tyska språket, dess historia och dramatik. Segelflygning tillhör de lekfullare äventyren. Allianser skapas och hierarkier etableras där de svagare och yngre pressas att betala i en eller annan form för godtyckliga förseelser.

Jaucher statuerar gärna exempel och den stackars sängvåtande Siggie ställs inför total förnedring när Jaucher anger honom och han tvingas kissa på sin egen madrass inför alla kamrater ute på gården.

Vogler undervisar i tyska men tar sig särskilt tid att träna Friedrich i boxning. Talang och styrka saknas inte men Friedrich måste lära sig att förlora medkänslan för sin motståndare om

han skall uppfylla Voglers dröm om att återbörda mästerskapsbucklan från napolaskolan i Potsdam.

Under en match hetsas Friedrich av publiken och när han till slut knockar sin redan golvade motståndare jublar hela lärarkåren och börjar drömma om den kommande olympiaden. Albrecht däremot tycker att Friedrich varit onödigt brutal och blir besviken. ”Hade du ingen medkänsla när han redan låg utslagen?”, undrar han.

Under en handgranatsövning blir en av eleverna så skräckslagen att han släpper granaten vid fötterna innanför värnet där alla pojkar och läraren befinner sig. Innan någon kan hejda honom har sängvätaren Siegfried slängt sig över granaten och sprängs i bitar inför hela sin klass. Efteråt hyllas han som en självupppoffrande hjälte och hedras med tapperhetsmedalj.

Albrecht erbjuder Friedrich att följa med honom hem över helgen för att fira hans fars födelsedag. Familjen bor i ett grandios hus de tagit över efter en judisk familj. Tjänstefolket tar emot och Siegfrieds mor hälsar flyktigt på sin son. Fadern firar friskt med sina vänner men sårar sonen genom att vägra lyssna till en födelsedagsdikt. Kvällen slutar i förnedring då den fysiskt klene och otränade Albrecht tvingas boxas mot Friedrich i en upprigad boxningsring i faderns källare.

De äldre eleverna skickas ut för att understödja Luftwaffe medan de yngre, där Friedrich och Albrecht ingår skickas ut på ett nattligt uppdrag att jaga förrymda ryska fångar som påstås vara beväpnade.

Albrechts far leder operationen och har säkert en baktanke med att sonen nu skall provas. De oerfarna pojkarna beväpnas med laddade gevär och efter en stund skjuter en av dem flera skott i mörkret mot några gestalter som faller till marken.

När det visar sig vara obeväpnade unga pojkar blir Albrecht upprörd och försöker desperat stoppa blödningsen på en av de döende pojkarna. När hans far demonstrativt ger pojken ett dödande skott brister det för Albrecht som anklagar de andra för att vara hänsynslösa.

I en uppsats skriver Albrecht om de traumatiska händelserna i skogen och läser upp den i klassen. Vogler blir upprörd och Albrechts far, som känner sig kränkt av sonen, försöker tvinga honom att skriva om uppsatsen.

Albrecht vägrar och hans far låter honom veta att han därför kommer att skickas till östfronten när han inom någon vecka fyller sjutton. När Albrecht försöker förklara för Friedrich att det var nödvändigt att stå på sig i den här frågan anklagar Friedrich honom för att vara självisk. De börjar slåss men slutar med att snyftande falla i varandras armar.

En iskall vintermorgon tvingas klassen att hoppa ner i en vak för att simma under isen och ta sig upp i ett håll längre bort. När det blir Albrechts tur stannar han på halva vägen, släpper säkerhetslinan och låter sig sakta sjunka ner mot botten. På isens ovansida ropar och dunkar en förtvivlad Friedrich för att nå honom. Albrecht försvinner. Fadern konstaterar att sonen var ”vek” och rektorn vägrar att publicera en dödsruna för Albrecht.

Friedrich tvingas lägga sorgen åt sidan för att gå upp i det prestigefyllda napolamästerskapet i boxning. Lärare från rikets sportakademi är på plats och nu har han sin chans att visa uppskattning för den chans han givits på Napola.

Än en gång boxar sig Friedrich till knock-out-läge. Han betraktar med överklighetskänsla den uppfordrande publiken och låter armarna falla. Han tar emot en rad slag innan han själv ligger på ringens golv, med en tom blick i fjärran.

Friedrich har nu gjort sitt på Napola. Rektorn kallar in honom

på kontoret där han avtvingas alla kläder som tillhör skolan. Naken förs han till sitt rum och kamraterna undviker hans blick medan han packar ihop sina tillhörigheter.

Medan stora snöflingor faller vandrar han iväg med sin resväska från Napola och Allenstein. Han vänder sig om men skönjer knappast det grå slottet i snöyrnan.

Napola

Nationalpolitische Erziehungsanstalt – Napola. Den nationalpolitiska utbildningsakademien upprättades av nazisterna på cirka trettio platser i Tyskland. Som filmens rektor nämner i sitt välkomstanförande så var detta en utbildning öppen för tyska ungdomar ur samhällets alla skikt.

18 000 kadetter hade förvandlats från ”oslipade diamanter till glänsande ädelstenar” när kriget för Tysklands del 1945 var förlorat. I krigets slutskede sändes så gott som alla ut i strid. Fanatiska men otillräckligt beväpnade bjöd de ett svagt men ihärdigt motstånd. Hälften av dem stupade.

Nazismen var besatt av en närmast avelsmässig syn på det tyska folket. De lämpade skulle skiljas ut, kultiveras och bli den bas som framtiden skulle byggas på (på samma sätt skulle följaktligen de ”mindre lämpade” i bästa fall understimuleras, i värsta fall utrotas). Ett exempel är det s k Lebensbornprogrammet, ett rasprojekt där ariska kvinnor med de rätta fysiska förutsättningarna fick föda sina barn på särskilda hem efter att fäderna noga kontrollerats.

De ”nationalpolitiska” skolorna upprättades också för att säkra den framtida politiska och militära tillväxten i det tredje riket. Det enda som krävdes var att man var tysk. Men inträdesproven vi ser i filmen vittnar om att det i grunden handlade om en strikt utgallring av fysiskt ”lämpliga” kandidater.

Ideal och fostran

”Vi marscherar för Hitler genom natt och nöd med ungdomars fana för frihet och bröd./.../Ja, vår fana är större än döden.”, sjunger man. Skolans principer betonar individens uppoffrande inför Führern och nationen; ”Våra kroppar tillhör landet och Führern. Vad kan vara ädlare än att förlora sitt liv för denna sak?”, säger rektorn.

På Napola förväntas pojkarna klippa sina familjeband. Skolan och militären tar över föräldrarnas roll och från första dagen står det klart att detta inte är en lekskola. ”Ni är den framtida eliten i det tusenåriga riket. Vi skall göra män av er.”, dundrar rektorn. ”Utnyttja er tid väl. Stålsätt era kroppar och själar, och bli trogna, pålitliga kamrater. Sieg Heil!”

- Det övergripande målet för Napola är alltså att pojkarna skall uppgå i kollektivet och härdas. ”Isbadet, handgranatsövningen och den dramatiska nattjakten på förrymda krigsfångar är alla övningar för att dana och hårda deras karaktärer. Mot vackra ord om hjältemod, uppoffring och gemensamma högre ideal står den krassa verkligheten på Napola med sina hierarkier, den dolda mobbningen och även det öppna föraktet för svaghet. Fundera över idealen på skolan, hur skolan erbjuder sammanhållning, kamratskap och social träning medan den å andra sidan bryter ner de som inte är starka nog eller som hamnat i en position bland kamraterna de inte kan ta sig ur.

Redan i urvalsprocessen intar varje elev sin särskilda plats på skolan hur jämlik den än påstås vara. Wilhelm är där för att hans

far förser skolan med livsmedel, Albrecht är garanterad en plats eftersom hans far är toppnazist och Friedrich bokstavligen ”slår” sig in på skolan med sina boxningstalanger. Siggie är redan dömd från början eftersom han är sängvätare och utsetts till Jauchers hackkyckling.

När han i desperation tar chansen att låta en handgranat göra slut på förödmjukelserna vänds hans handling till något heroiskt. Det ligger helt i linje med skolans ideal att offra sig själv för sina kamrater, så plötsligt hyllas han som ”stupad hjälte”.

- När Albrecht däremot tar sitt liv är det så tydligt självmord att det betraktas som en feg och självisk handling. Ett uttryck för svaghet och skymf mot heroiska ideal som bör tystas ner. Fundera vidare över ett auktoritärt systems behov av både hjältar och förrädare? Vad leder de två exemplen till för ideal hos de övriga eleverna?

- Gemenskapen på Napola – med sin strikta hierarki, elitänkande och den ständiga vaksamheten mot osunda element i den egna gemenskapen – finns också både i kriminella grupper som Hells Angels och nynazistiska grupperingar. Fundera vidare över hur dessa mekanismer fungerar, vad de gör för vår självsäkerhet, hur rädsla och hat används för att bygga en intern styrka.

Att bli någon

När Friedrich fått sin svarta uniform med hakkors kring armen ler han mot sin spegelbild och gör en Hitlerhälsning. Den scenen blir en tydlig bild av hans nyvunna självständighet och framtidstro. En chans att få en ekonomiskt säkrad framtid, en position i samhället och ... makt! Med sin arbetarklassbakgrund där hela

familjen tvingas dela badvatten ter sig renheten och disciplinen på Napola som en hägring. Just här bekymrar han sig föga om sveket mot sin far. Nazismens militära estetik som genomsytrade alla nivåer från Hitlerjugend till toppnazisterna gav unga pojkar som Friedrich en ny identitet, ett nytt självförtroende och en tillhörighet samt på gott och ont en avgränsning visavi föräldrarna.

- Att bli utvald, erkänd för sina talanger och sin styrka och sedan dela gemensamma ideal och yttre attribut med andra i ”eliten”. ”Att bli någon.” Vad innebär det för er? Är ett prestigefullt arbete det viktigaste? En topposition i samhället? Kan man förstå Friedrichs beslut att söka sig till Napola mot faderns vilja? Fundera över Friedrichs känslor när han står framför spegeln i sin nya uniform. Vad har han uppnått? Vad symboliserar uniformen för honom?

Ingen på skolan låter Friedrich glömma hur privilegierad han är som getts denna chans. Nu måste han leva upp till de förväntningar som ställs på honom. Främst är det hans skicklighet som boxare som kvalificerat honom till skolan. Skolan behöver honom för att vinna tillbaka den åtråvärda bucklan. Så länge Friedrich ställer upp på deras principer är allt väl. Men när han försöker att skriva en minnesruna över Albrecht eller inte förmår att ytterligare misshandla sin motståndare i ringen utmanar han deras välvilja och skolan tar sin hand ifrån honom.

Friedrich har tagit sig in i en värld han bara kunnat drömma om, Från smuts och fattigdom och en säker plats som fabrikslärning till en ren och disciplinerad tillvaro. Ändå får man en känsla av att han bara är en gäst på samhällets övervåning. Han må ha antagits som en jämlike men hans framtid på skolan är långt ifrån säkrad.

- ”Varför kan inte jag få gå på universitet och bli någon!”, försöker Friedrich övertala sin far. ”Vi ska inte ha något med dom där att göra.”, svarar fadern. Det brinner en stark längtan inom Friedrich att få studera, bli någon. Hur ser Friedrichs drömmar ut? Hur reagerar hans kamrater på boxningsklubben när han erbjuds att söka till Napola?

- På något sätt blir Friedrichs bakgrund alltid en del av hans identitet. Hur märker man det på skolan och i kontrast till vännen Albrecht som är garanterad en plats tack vare sin välbärgade och mäktiga familj? Fundera över Friedrichs framtid. Kan han kanske ändå få en bra utbildning och ett bra yrke? Vilka egenskaper har han som talar för att han kommer att lyckas?

- Det framgår att Albrechts far själv gjort karriär i den nazistiska partiapparaten och därför ser sonens ointresse för skolan som ett hått mot de privilegier han själv fått kämpa för. Fundera över vad familjeband och lojalitet spelar in när man står inför livets vägval? Friedrichs far vill inte ha med ”dom där” att göra medan Albrechts far inte ser någon annan väg för sin son än inom nazieliten. Fundera vidare över de bägge fädernas bevekelsegrunder.

Vara trogen sig själv – styrka eller svaghet?

Vistelsen på Napola lär Friedrich mycket om vänskap och hårda utmaningar. Men hans viktigaste lärdom handlar om att vara trogen sig själv och sina ideal i en värld där allt handlar om att visa styrka och dölja svaghet.

Det är Friedrichs fysiska styrka som främst kvalificerar honom till Napola. Läraren Vogel är mäktigt imponerad över Friedrich boxning men oroar sig samtidigt för att han inte har den avgörande mentala styrkan. ”Glöm medkänsla och falsk blygsamhet”, uppmanar Vogel Friedrich. Först då kan du uppnå din fulla potential. Inte ens utanför ringen bör man visa ”medlidande”. Men mötet med Albrecht öppnar hans ögon för att styrka kan manifesteras på andra sätt. Albrechts författardrömmar ignoreras av föräldrarna men han fortsätter att skriva för att det är hans drivkraft och hans sätt att uttrycka sig. Inte ens när fadern tvingar honom att skriva om sin uppsats ger han vika.

Vänskapen mellan pojkarna gör att de också är uppriktiga mot varandra. Albrecht visar sin avsky när Friedrich knockat sin liggande motståndare. ”Du hade ju inte behövt var så brutal. Du hade kanske kunnat göra det annorlunda”, menar Albrecht. Likaså blir Friedrich upprörd över Albrechts envisa motstånd mot att ändra uppsatsen.

Albrechts far visar tydligt att han skulle ha föredragit en son som Friedrich. Han försitter inte en chans att klaga på Albrechts fysik och utsätter honom för den pinsamma utmaningen att boxas mot Friedrich. Han är glad och artig mot Friedrich medan han pikar och talar nedlåtande om sin egen son.

Händelsen när Albrechts far avrättar den sårade krigsfånge medan Albrecht knäliggande försöker stoppa blödningen blir det totala haveriet i deras relation. För Albrecht, humanisten, blir det en chock och ett bevis för att de inte delar samma livssyn. Att känna sig oönskad, osedd och föraktad av sina föräldrar blir en alltför tung börda för honom att bära. Inför utsikten att tvingas följa i faderns blodiga fotspår väljer han att ta sitt liv.

Albrechts död blir en vändpunkt för Friedrich. Han inser brutaliteten på Napola och inom nazismen och under några andäktiga sekunder under mästerskapsmatchen tar han det avgörande beslutet att lägga sig. Han inser att det inte är rätt mot motstån-

daren, inte mot sig själv och inte mot Albrecht som tog den yttersta konsekvensen av sin människosyn.

Både Albrecht och Friedrich visar att de inte är beredda att avstå från sina egna ideal bara för att passa in på skolan. Friedrich försöker – eftersom han också så hårt kämpat för sin plats – att anpassa sig och inte ifrågasätta. Genom Albrecht blir han varse att hans egna styrka kanske inte bara ligger i två starka nävar utan i modet att vägra använda dem.

- Vad tycker ni att styrka respektive svaghet är? Vari ligger Albrechts och Friedrichs moraliska seger? Är det svårt att stå upp för den man är och vad man tror på? Eller är det rentav en lättnad att känna kraften i att följa sitt samvetes röst? Fundera över vad det innebär att så totalt trotsa sina föräldrars ideal.

Kyla som estetisk fond

Führerns elit är både ett historiskt drama och en universell historia med teman som vänskap, ansvar och att stå upp för sig själv. De historiska händelserna under denna tid känner vi till men de manifesteras inte särskilt tydligt i filmen.

Slottsmiljön blir i Allenstein ett verktyg för filmens dramaturgiska utveckling. Det är en imponerande syn för Friedrich som kommer från Berlins nedslitna kvarter och den blir också en symbol för den storslagna estetik som nazisterna så ofta iscensatte. Men stenmurarna förlorar snabbt sin glans och slottet ter sig mer och mer som ett fängelse med sin stängda borggård, sina mörka salar och tysta korridorer.

”Vinterlandskapet som det framställs i den germanska sagan” heter uppsatsämnet pojkarna får. Snön bidrar också i hög grad till stämningen i *Führerns elit*. Det frostiga landskapet förstärker den kyliga atmosfären och isbadet betonar vilka påfrestningar ungdomarna utsätts för. Is och snö förmedlar också en känsla av renhet och friskhet som rimmor väl med de ideal skolan och nazismen ställt upp.

Produktionsuppgifter

Tyskland 2004

Originaltitel: *Napola*

Producent: *Molly von Fuerstenberg, Harald Kuegler, Viola Jaeger*

Manus: *Dennis Gansel, Maggie Peren*

Regi: *Dennis Gansel*

Foto: *Torsten Breuer*

Klippning: *Jochen Retter*

Musik: *Norman Corbeil, Angelo Badalamenti*

I rollerna

Friedrich – *Max Riemelt*

Albrecht – *Tom Schilling*

Heinrich – *Devid Striesow*

Gauleiter Stein – *Justus von Dohnanyi*

Tekniska uppgifter

Speltid: 110 min

Format: Vidfilm

Ljudsystem: Dolby Digital

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 23 september 2005

Distribution

Noble Entertainment, Sturegatan 46, 114 36 Stockholm Tel. 08-440 14 62, fax 08-450 48 99 www.nobleentertainment.com